

ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΣΤΗΝ 3η ΧΙΛΙΕΤΙΑ

Η Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, οι σχετικές συμβάσεις και άλλα διεθνή όργανα αποτελούν το ρυθμιστικό και θεωρητικό πλαίσιο των κατακτήσεων όσον αφορά στα ανθρώπινα δικαιώματα και τη συστηματική διεύρυνση αυτής της έννοιας, κατά τη διάρκεια των 63 ετών, από την έγκριση αυτής της Διακήρυξης. Στη συνέχεια δεκάδες Συμβάσεις, Σύμφωνα και Διακηρύξεις υπογράφηκαν με σκοπό την προστασία των ατόμων και των ομάδων από την πολιτική και την οικονομική βία. Παρ' όλα αυτά οι βιοτικές συνθήκες χειροτερεύουν για μεγάλο μέρος του παγκόσμιου πληθυσμού. Τα τελευταία χρόνια η σημαντικότερη πρόοδος σημειώθηκε όσον αφορά στη συνείδηση που απέκτησαν εκατομμύρια άτομα σ' όλο τον κόσμο για την ύπαρξη τουλάχιστον των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Τα περισσότερα κράτη έχουν υπογράψει και επικυρώσει την Οικουμενική Διακήρυξη του 1948, καθώς και δύο σημαντικά κείμενα που εγκρίθηκαν από τα Ηνωμένα Έθνη μόλις το 1966, είναι η Διεθνής Σύμβαση για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα και η Διεθνής Σύμβαση για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα. Στη συνέχεια υπογράφηκαν και άλλα κείμενα, όπως θα αναφερθούν παρακάτω, τα σπουδαιότερα από τα οποία αναφέρονται στη Γυναίκα και στο Παιδί. Πάνω από 30 συμβάσεις και άπειρες μη δεσμευτικές διακηρύξεις έχουν εγκριθεί μετά το 1968. Τα περισσότερα κράτη έχουν υπογράψει και επικυρώσει αυτά τα κείμενα με υποχρέωση το σεβασμό τους. Στην πραγματικότητα όμως διατηρούν επιφυλάξεις. Για παράδειγμα, όλα σχεδόν τα μουσουλμανικά κράτη εκφράζουν επιφυλάξεις στις συμβάσεις που έχουν σχέση με τις γυναίκες, γεγονός που καθιστά αυτά τα κείμενα ουσιαστικά ανίσχυρα διότι δεν τις εντάσσουν στην Εθνική τους νομοθε-

σία με αποτέλεσμα να είναι άκυρα για την εσωτερική τους νομοθεσία. (Soberón, 1998).

Ο κόσμος αλλάζει. Ποιος αγωνίζεται για την προάσπιση της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας και την εκπλήρωση της οικουμενικής φιλοδοξίας για μία καλύτερη ζωή; Τι κάνουν τα κράτη, οι πολίτες, οι διεθνείς οργανισμοί για να προαγάγουν δικαιώματα, τα οποία πολλοί κάτοικοι του πλανήτη εξακολουθούν να μην απολαμβάνουν; Τα ανθρώπινα δικαιώματα παραβιάζονται σχεδόν παντού, ενώ ο μακροχρόνιος αγώνας, το μήνυμα της Οικουμενικής Διακήρυξης του Οργανισμού Ηνωμ. Εθνών «Όλα τα δικαιώματα για όλους» θέλει πολύ δουλειά ακόμα για να στεφθεί με επιτυχία. Η εφαρμογή των άρθρων της Οικουμενικής αυτής Διακήρυξης δεν διασφαλίζεται για όλους τους πολίτες και τούτο διότι οι κυβερνώντες δεν σέβονται τους Διεθνείς κανόνες για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Από τους πρώτους πολίτες που θίγονται είναι τα παιδιά, οι γυναίκες, οι ηλικιωμένοι, οι μετανάστες.

Διεθνή κείμενα υποστήριξαν τα δικαιώματα των γυναικών, αναφερόμαστε σε ορισμένες σημαντικές Συμβάσεις, όπως η Σύμβαση για τα Πολιτικά Δικαιώματα της γυναίκας (1952), η Σύμβαση του 1962 για τη Συναίνεση σε Γάμο, την κατώτατη ηλικία για Γάμο και τη Ληξιαρχική καταχώρηση του Γάμου, η Σύμβαση του 1979 για την κατάργηση όλων των μορφών Διακρίσεων κατά των Γυναικών, το 1984 η Σύμβαση κατά των Βασανιστηρίων και άλλης σκληρής, απάνθρωπης, εξευτελιστικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας, ενώ το 1989 υπογράφεται η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (Ρήγα, 2010).

Από εκείνη την εποχή μέχρι σήμερα όλο και περισσότερες Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ), ασχολούνται με τη δυσχερή θέση «των ομάδων στόχων» και βοηθούν ψυχοκοινωνικά και οικονομικά τις οικογένειες σε κρίση, γυναίκες, παιδιά, μοναχικούς ηλικιωμένους, ΑΜΕΑ, αστέγους, μετανάστες, συμβάλλοντας έτσι στην ευαισθητοποίηση του κόσμου για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα άτομα αυτά, ιδιαίτερα σε θέματα βίας και κακοποίησης μέσα στην οικογένεια. Οι 5 Συνδιασκέψεις του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών κατά το διάστημα 1992-1995 βοήθησαν στη δημιουργία γυναικείων οργανώσεων και κινημάτων, υποστηρίζοντας ότι οι γυναίκες που αποτελούν το ήμισυ και παραπάνω του παγκόσμιου πληθυσμού πρέπει να έχουν ίδια δικαιώματα με τους άνδρες,

με προτεραιότητα τις αποφάσεις κατά της βίας των γυναικών και των παιδιών εντός και εκτός της οικογένειας οπουδήποτε στον κόσμο.

Σχετικά με τα παιδιά χιλιάδες παιδιά κινδυνεύουν στον πλανήτη από πολιτικές και κοινωνικοοικονομικές αλλαγές στις χώρες τους. Η UNICEF αναφέρει ότι παρά τη σημειούμενη πτώση των γεννήσεων στην Ευρώπη πολύ περισσότερα παιδιά, απ' ό,τι 20 χρόνια πριν, ζουν σε ιδρύματα, σε θετούς γονείς, σε ανάδοχες οικογένειες, αιτία; ο αυξημένος αριθμός των ορφανών, εγκαταλελειμμένων παιδιών, εξ αιτίας φυσικών καταστροφών, πολέμων, της κοινωνικής αλλαγής, της αύξησης των διαζυγίων, του θανάτου των γονιών τους (αναφέρεται ότι κατά τα έτη 1990-95 700.000 παιδιά έχασαν τους γονείς τους, σήμερα δε πλησιάζουν τις 800.000). Επίσης έχουν αυξηθεί τα σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα στους εφήβους και στους νέους μέχρι 30 ετών γιατί τούτο συνηγορεί στην αύξηση των χρηστών ναρκωτικών ουσιών και της πορνείας.

Η Ελλάδα παίρνει αργυρούν μετάλλιο εξ αιτίας των ναρκωτικών σύμφωνα με τη UNICEF. Κάπνισμα και αλκοόλ έχουν επίσης αυξηθεί τα δέκα τελευταία χρόνια. Το δε ποσοστό της ανεργίας των νέων ηλικίας κάτω των 25 ετών φθάνει το 57% (20% αγόρια και 37% κορίτσια) (Ρήγα 2012).

Οι γυναίκες παρά τις διακηρύξεις περί ισότητας των δύο φύλων εξακολουθούν να κατέχουν στην Ευρώπη ένα μικρότερο ποσοστό σε υψηλές θέσεις στα Κέντρα Λήψης Αποφάσεων, έναντι των ανδρών.

Ο μέσος όρος γυναικών στα Εθνικά Συμβούλια της Ευρώπης φθάνει περίπου το 18% και στις Κυβερνήσεις 16%. Σε 537 Κυβερνητικά μέλη μερικά χρόνια πριν, μόνο οι 84 ήταν γυναίκες. Η μόνη χώρα με ισόρροπη Κυβέρνηση είναι η Σουηδία, η δε Ελλάδα και την ακολουθεί η Γαλλία έχουν τη μικρότερη εκπροσώπηση γυναικών έναντι των άλλων Χώρων.

Είναι επίσης σημαντικό να αναφερθεί ότι στη Σύνοδο κορυφής για το Ευρώ, που τώρα μας ταλαιπωρεί, συμμετείχαν μόνον άνδρες!!

Για το θέμα της βίας αναφέρεται συνοπτικά μόνο ότι σε όλο τον κόσμο περίπου 45-50% του συνόλου των γυναικών κακοποιούνται από τον σύντροφό τους, ενώ το 1/5 με 1/7 των γυναικών υπολογίζεται στατιστικά ότι θα πέσουν «θύματα βιασμού» κάποια στιγμή της ζωής τους.

Στις ΗΠΑ 1 στις 100 γυναίκες που βιάστηκαν το ανακοινώνουν επί-

σημα, ενώ μόνο σε 44 χώρες έχουν ενεργοποιηθεί τη νομοθεσία κατά της βίας των γυναικών από το σύντροφό τους στο σπίτι.

Αυτός ο κόσμος με τις φοβερές ανισότητες είναι ο κόσμος μας, ένας κόσμος που αποδεικνύεται συνώνυμος της φτώχειας, της ανεργίας, της πείνας, του πολεμικού ολέθρου. Η έκθεση του ΟΗΕ για τη φτώχεια που μαστίζει τον πλανήτη, είναι ο πιο εύγλωττος καθρέφτης των «δώρων» που προσέφερε στην ανθρωπότητα η παγκοσμιοποιημένη κοινωνία των ημερών μας. Ένα στοιχείο από τα πολλά που περιέχει η έκθεση αυτή, τα «λέει όλα»: *Μόλις 225 Κροίσοι του σύγχρονου κόσμου, εκπρόσωποι πολυεθνικών και του χρηματιστικού κεφαλαίου κατέχουν περιουσία που έχει σχεδόν η μισή ανθρωπότητα*, ενώ όλο και περισσότερες οικογένειες –σε παγκόσμιο επίπεδο– ζουν κάτω από τα όρια της φτώχειας.

Ανεργία, απόγνωση, απελπισία, αλλά και οργή, είναι τα αποτελέσματα της οικονομίας της «ελεύθερης αγοράς» και της «νέας τάξης πραγμάτων».

Υπολογίζεται ότι ετησίως 13 εκατ. παιδιά και εξίμιση εκατομμύρια ενήλικες οδηγούνται στο θάνατο γιατί δεν έχουν να φάνε. Οι φτωχοί και οι περιθωριοποιημένοι που στερούνται τη δικαιοσύνη θα ωφελούνταν περισσότερο από τη δίκαιη εφαρμογή του κράτους δικαίου και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, εάν αυτά εφαρμόζονταν (Soberón, 1998).

Τα παραπάνω «υποτιμούν» τα ιδεώδη που ενέπνευσαν την Οικουμενική Διακήρυξη του 1948. Στις διασκέψεις του 1990 για τ' ανθρώπινα δικαιώματα στο Ριο ντε Τζανέϊρο, κατόπιν στο Κάϊρο, Κοπεγχάγη, Πεκίνο, Κων/πολη και συνεχίζεται, συζητήθηκαν δικαιώματα για αποκλεισμένες κοινωνικά ομάδες, ιδιαίτερα δικαιώματα για τις γυναίκες, δικαιώματα για καθαρό περιβάλλον, για τα κοινωνικά αποκλεισμένα άτομα που βρίσκονται στα κατώτερα όρια της φτώχειας (π.χ. Δημιουργία Τραπεζών για δανεισμό των φτωχών), κοινωνικοοικονομικά δικαιώματα του πολίτη κ.ά. Τι από όλα τα παραπάνω υλοποιήθηκε; Σε ποιο βαθμό; Μήπως όλα τα προβλήματα, η πρόοδος της Επιστήμης όπως π.χ. η γενετική επανάσταση, η ευγονική, η εμπορευματοποίηση της γενετικής, εντάσσονται σε μια αναπτυσσόμενη βιομηχανία πολλών δις δολαρίων που πολλές κυβερνήσεις τη θεωρούν ζωτικό μέρος της οικονομίας τους; Η έννοια της αυτονομίας του Ανθρώπου, του ίδιου του ατόμου της σχέσης του με το περιβάλλον (μικρο-μακρο-ομάδα) παραμένουν

ένα θεμελιώδες δικαίωμα (Gaulfield, 1998). Αυτό σημαίνει ότι έχουμε χάσει την «ταυτότητά μας», τον «εαυτό» μας, αυτόν πρέπει να ξαναβρούμε. (Ρήγα, 2010).

Η νέα τάξη πραγμάτων φέρνουν την ανάγκη «για νέα δικαιώματα», ή θα πρέπει να «επαναπροσδιορίσουμε» και να «εκσυγχρονίσουμε» τη διακήρυξη του 1948 προσθέτοντας τη φιλοδοξία και το συμφέρον κάποιων ομάδων σε αυτά;

Είναι λοιπόν ευκαιρία προβληματισμού ως προς την πρόοδο που έχει πραγματοποιηθεί διεθνώς για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η αύξηση της κινητοποίησης των υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στους κόλπους των διεθνών ενώσεων ή διεθνών οργανισμών, συχνά με κίνδυνο της ζωής τους, είναι ένας λόγος να ελπίζουμε για έναν πιο δίκαιο, πιο αδελφικό και πιο αλληλέγγυο κόσμο, όπως σωστά αναφέρει ο Soberón.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ-ΒΑΛΕΝΤΙΝΗ ΡΗΓΑ Dr. Dr.
Καθηγήτρια Κοινωνικής Κλινικής Ψυχολογίας Πανεπιστημίου Κρήτης
Γενική Γραμματέας Ελληνικού Συνδέσμου Ηνωμένων Εθνών

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Gaulfield, T. (1998), «Επιστήμη και συνείδηση» στο Courier της UNESCO, No. 12, σ. 36 (ελληνική έκδοση).
- Ρήγα, Α. Β. (2010) «Τα δικαιώματα του παιδιού και η προστασία του» στο Στρογγυλό Τραπέζι του Ελληνικού Συνδέσμου Ηνωμένων Εθνών: Τα ανθρώπινα δικαιώματα, αίθουσα Φ.Ι. ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ, Αθήνα.
- Ρήγα, Α.Β. (2012) «Τα δικαιώματα του παιδιού και η προστασία του. Ένα πολύπλευρο κοινωνικό θέμα της εποχής μας» στην ΕΠΙΕΤΗΡΙΔΑ 2012 ΜΑΡΑΘΑ, Αθήνα, σ. 247 – 249.
- Soberón, F. (1998) «Μια μακρά πορεία» στο Courier της UNESCO No. 12, σ. 18-20 (ελληνική έκδοση).

Τα δικαιώματα του παιδιού και η προστασία του: ένα πολύπλευρο κοινωνικό θέμα της εποχής μας

Οπερασμένος αιώνας χαρακτηρίστηκε ως «παιδοκεντρικός», αλλά και ο αιώνας που τώρα διανύουμε και οι δύο μαζί παρουσιάζονται αντιφατικοί ως προς την ευάλωτη αυτή κοινωνική ομάδα τα παιδιά, αφού βρίσκονται ανάμεσα σε δύο αντίθετους πόλους: της υπερπροστασίας ή της υπερεκμετάλλευσής τους, είτε από συγγενείς είτε από ορισμένους ενήλικες «προστάτες».

Στο κείμενο της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του παιδιού (Ν. 2101 ΦΕΚ 192/2-12-1992), στον Καταστατικό χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, στους Κανόνες του Πεκίνου, αναφέρονται ότι τα παιδιά πρέπει να προστατεύονται μέχρι τα 18 τους χρόνια από την οικογένειά τους και να μορφώνονται ως τα 15 τους «υποχρεωτικά». Δικαιούνται δε ειδικής βοήθειας και υποστήριξης μεγαλώνοντας μέσα σ' ένα ήρεμο, γεμάτο αγάπη και κατανόηση οικογενειακό περιβάλλον. Επίσης έχουν ανάγκη ειδικής μέριμνας και προστασίας συμπεριλαμβανομένης και της νομικής προστασίας τόσο πριν, όσο και μετά τη γέννησή τους. Στις διατάξεις δίδεται ιδιαίτερη σημασία στην υιοθεσία και στην τοποθέτηση παιδιών σε ανάδοχες οικογένειες σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Στο ίδιο καταστατικό δίδεται έμφαση στην προστασία των γυναικών και των παιδιών τους σε περιόδους κρίσης, επείγουσας ανάγκης, ένοπλης σύρραξης.

Παρά τις συνταγματικές και διακρατικές διακηρύξεις της ισοτιμίας όλων των ανθρώπων, εξακολουθούν να σημειώνονται σήμερα φαινόμενα καταπάτησης των αναφαίρετων ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Το πολύπλευρο αυτό πρόβλημα της παιδικής προστασίας δεν αποτελεί απλά στίγμα για τον πολιτισμό μας αλλά αδιάψευστη ζωντανή κριτική για την αποτυχημένη διαχείριση που άσκησαν οι μεταπολεμικές γενιές στην παιδική ψυχή. Συνταρακτική η έκθεση του ΟΗΕ, έρχεται να αναιρέσει με τον πλέ-

ον αυστηρό τρόπο τη διακήρυξη με την οποία «τα παιδικά χρόνια είναι ανέμελα και ευτυχισμένα», όταν διαπιστώνεται το αντίθετο για εκατομμύρια παιδιά διεθνώς, απασχολούμενα με βαριές ανθυγιεινές εργασίες, ορισμένα από αυτά δε ωθούνται στην πορνεία αποτελώντας μια από τις πιο «κερδοφόρες επιχειρήσεις». Η πανανθρώπινη κοινωνία «νοσεί», διαβρώνει σκληρά τους βασικούς κώδικες και τα συστήματα αξιών του πολιτισμού. Η παιδική εκμετάλλευση πρέπει να αντιμετωπιστεί σε επίπεδο πρόληψης και καταστολής (Ρήγα, 2010).

Σε όλες τις αποφάσεις και τα άρθρα της σύμβασης του ΟΗΕ λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη το συμφέρον του παιδιού. Τα παραπάνω ως προς τον χάρτη και τα λόγια, ως προς τα έργα, από τις πλέον πολιτισμένες ως τις υποανάπτυκτες χώρες, η συμπεριφορά των κοινωνιών διαφέρει στην αντιμετώπιση των παιδιών, ιδιαίτερα των παιδιών που ζουν σε οικογένειες σε κρίση όταν δεν προστατεύονται από την οικογένεια, όταν γίνονται αντικείμενα εκμετάλλευσης σε παγκόσμιο επίπεδο, όταν δεν τα σκοτώνουν για να πάρουν τα όργανά τους, όταν δεν υποσιτίζονται μέχρι θανάτου, για να βοηθήσουν στην «ευημερία» των αναπτυσσόμενων κοινωνιών ή όταν γίνονται αντικείμενα σεξουαλικής εκμετάλλευσης κλπ. Σε δέκα χρόνια, σύμφωνα με διεθνείς έρευνες, «η παιδική εργασία» θα αυξάνεται συνεχώς και θα αποτελέσει μαζί με τον φόβο της οικολογικής καταστροφής του πλανήτη, την αντίθεση Βορρά- Νότου, το τρίτο κοινωνικό πρόβλημα της πολιτισμένης ανθρωπότητας.

Κάτι πρέπει να γίνει λοιπόν: Προτάσεις:

α) Άμεση ευαισθητοποίηση των αρμοδίων και ενημέρωση των πολιτών για τα άρθρα της Σύμβασης του ΟΗΕ περί δικαιωμάτων του παιδιού. Οι περισσότεροι τα αγνοούν.

β) Οι διεθνείς οργανισμοί ΟΗΕ, UNESCO, UNICEF, ILO κ.ά. κατά την άποψή μας δεν έχουν ανταποκριθεί επαρκώς με μια κοινωνική κινητοποίηση αντιμετώπισης του προβλήματος ανά χώρα για την καταπολέμηση των γενεσιουργών αιτιών της παιδικής εκμετάλλευσης, σε επίπεδο πρόληψης και σε επίπεδο καταστολής – με σεμινάρια των ενηλίκων περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων, κυρίως της ανθρωπίνης ελευθερίας.

γ) Διάδοση μιας ανθρωπιστικής παιδείας ατομικά και στην οικογένεια (π.χ. Σχολές Γονέων), που θα τους εμφυσήσει «αξίες», «ιδανικά», τη σημαντικότητα της ανθρωπίνης ζωής (ΜΜΕ, Εκπαιδευτικά Προγράμματα και Σχολεία).

δ) Εκπαίδευση ομάδων παρέμβασης σε οικογένειες σε κρίση για ψυχολογική-οικονομική βοήθεια και συνεργασία με Διεθνείς Οργανισμούς βοήθειας για την εφαρμογή προγραμμάτων στήριξης της οικογένειας.

Τέλος, οι κοινωνικοί επιστήμονες είναι ανάγκη να παρέμβουν και να μελετήσουν μέσα από την έρευνα-δράση το είδος της κοινωνικής πολιτικής που πρέπει να προωθηθεί εκ μέρους τους. Το παιδί είναι το μέλλον μας.

A.B. ΡΗΓΑ
Καθηγήτρια Κοινωνικής – Κλινικής Ψυχολογίας
Πανεπιστημίου Κρήτης

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Βαγενά Ν. (1996): «15.000 παιδιά δουλεύουν στην Ελλάδα», εφημ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, (16-10-1996).
2. Λιανός Θ. Π. (1998): «Τα παιδιά των φαναριών», εφημ. Το «ΒΗΜΑ» (16-8-1998).
3. Μπίστικα Π. (2000): «Στους δρόμους της επαιτείας», οι «παρίες» της γωνιάς και οι μαφίες που τους εκμεταλλεύονται», εφημ. Το «ΒΗΜΑ» (30-1-2000).
4. Ρήγα Α.Β. (1996): *Ψυχοκοινωνικές παρεμβάσεις σε Οργανισμούς, Ομάδες και Άτομα*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.
5. Ρήγα Α.Β. (2010): «Τα δικαιώματα του παιδιού και η προστασία του», στο *Στρογγυλό Τραπέζι του Ελληνικού Συνδέσμου Ηνωμένων Εθνών: Τα ανθρώπινα δικαιώματα*, Φ.Σ. ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ, Αθήνα (υπό δημοσίευση).
6. Χολτ Τ. (2002): *Οι ανάγκες και τα δικαιώματα των παιδιών*, (μτφ. Σιπητάνου), Καστανιώτης, Αθήνα.
7. Weiner M. (1991): *The child and the state in India*, Princeton: Princeton Univ. Press.